

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту  
(найменування кафедри)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_  
(підпис)  
“ \_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 202 \_ р.

**РЕФЕРАТ**  
**кваліфікаційної роботи**  
**на здобуття освітнього ступеня бакалавр**  
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»  
(шифр та найменування спеціальності)  
за освітньою програмою «Облік і аудит»  
(назва освітньої програми)

на тему: «Облік та контроль розрахунків з оплати праці:  
організаційно-методичні аспекти та напрями удосконалення (на прикладі  
АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ»)»

**Виконавець:**

студентка ЦЗВФН група 4зф1

Сеннікова Анастасія Артурівна \_\_\_\_\_

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

**Науковий керівник:**к.е.н., доцент \_\_\_\_\_

(науковий ступінь, вчене звання)

Добрунік Тетяна Пилипівна \_\_\_\_\_

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

**Одеса 2023****ВСТУП**

*Актуальність теми.* В умовах військового стану в Україні приділяється велика увага регулюванню стабільності оплати праці. Заробітна плата була і залишається важливим якісним показником ефективності економіки та необхідна задля забезпечення життєдіяльності. Як правило, вона визначається як винагорода, обчислена у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Заробітна плата як показник, безпосередньо пов'язаний з ефективністю виробництва, продуктивністю праці та конкурентоспроможністю продукції, є не лише індикатором загального рівня життя працівників. Від її стану, способу реалізації та частки у валовому національному продукті значною мірою залежить потенціал економічного розвитку в цілому та безпека держави. У сучасних умовах, завдяки формуванню сукупного попиту, заробітна плата не тільки забезпечує основу відтворення робочої сили, а й стає все більш важливим фактором відтворення суспільного виробництва

Розмір оплати праці виступає як один із основних регулювальників ринку праці. Однак, аналізу і оцінці впливу оплати праці на ринок праці, й передусім на зайнятість, в Україні не приділяється належна увага, що призводить до

негативних наслідків: прискореного зростання безробіття, руйнування мотивів й стимулів до праці більшості населення.

Оплата праці - найсуперечливіша категорія в системі умов праці, оскільки саме в ній відбиваються різнобічні інтереси сторін суспільно-трудових відносин, усі їхні досягнення й прорахунки. Для роботодавця заробітна плата є платою за робочу силу і складає одну з основних статей затрат собівартості продукції, і він, звісно, намагається її мінімізувати, а для працівника – це основна частина доходу, спосіб покращення благополуччя, він намагається її максимізувати. У зв'язку з цим, поряд з прибутком та податками, заробітна плата є одним із найважливіших соціально-економічних явищ, своєрідним «нервовим центром» суспільного організму.

Розвиток соціально-трудових відносин багато в чому залежить від рівня оплати праці, удосконалення цих відносин, політика грошових доходів населення повинні ґрунтуватися на реальній вартості праці, щоб усунути існуючі, сьогодні, диспропорції на споживчому ринку, та в мотиваціях до праці.

Сучасний вітчизняний механізм оплати праці неефективний і потребує вирішення низки проблем. В Україні існує необхідність у радикальних змінах в організації й стимулюванні ефективності праці, оптимізації та диференціації доходів працюючих та їх оподаткування, що є обов'язковою передумовою соціально-економічного розвитку.

Виходячи з цього цілком закономірною є потреба у своєчасній, об'єктивній і достовірній інформації про розрахунки з оплати праці з погляду кожної із сторін соціально-трудових відносин - держави, роботодавця і найманого працівника.

У таких умовах особливої актуальності набуває дослідження теоретичних і прикладних аспектів обліку і контролю розрахунків з оплати праці та відрахувань на обов'язкове страхування.

Питанню обліку та аудиту зобов'язань присвячено досить багато праць вітчизняних і зарубіжних учених та науковців, зокрема таких, як: Божинська В.С., Бутинець Ф.Ф., Верхоглядова Н.І., Голов С.Ф., Кравченко М.А., Кравчук Л.С., Лень В.С., Потриваєва Н.В., Стаднік В.В., Шевчук Л.П. та інші. Автори досліджували проблемні аспекти та займалися пошуком шляхів вдосконалення обліку розрахунків з оплати праці. Проте сучасні вимоги у сфері економічних відносин свідчать про необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

*Мета і завдання дослідження.* Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних і практичних аспектів обліку та контролю розрахунків з оплати праці на вітчизняних підприємствах, розробка шляхів удосконалення.

Мета дослідження обумовила завдання дослідження:

- розкрити сутність поняття праці та заробітної плати, основних класифікаційних характеристик категорії «заробітна плата»;
- розглянути сучасний стан системи обліку і контролю розрахунків з оплати праці, її нормативне забезпечення;
- дослідити особливості організації обліку розрахунків з оплати праці на базовому підприємстві та обґрунтувати шляхи їх удосконалення згідно з нормами П(С)БО, МСФЗ і вітчизняного законодавства;
- провести аналіз витрат з оплати праці на АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ»;
- визначити основні напрями вдосконалення організації обліку та контролю розрахунків з оплати праці в умовах автоматизації.

*Об'єкт дослідження.* Об'єктом дослідження виступає організація обліку та контролю на АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ».

*Предмет дослідження.* Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти обліку, аналізу та контролю розрахунків з оплати праці підприємства.

*Методи дослідження.* У ході дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи. Розкриття теоретичних положень в

роботі при вивченні економічних явищ у розвитку й взаємозв'язку проводився з застосуванням діалектичного метода пізнання. При дослідженні методичних та практичних аспектів обліку та контролю - методи індукції та дедукції, методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння, методи економічного та фінансового аналізу.

**Інформаційна база дослідження.** Інформаційною базою виступають законодавчі та нормативні акти національного та міжнародного права, монографії та наукові статті, матеріали наукових конференцій, статистичні дані, ресурси мережі Інтернет, а також статутні та організаційно-розпорядчі матеріали, первинні документи, облікові реєстри та фінансова звітність підприємства, що досліджується.

**Структура та обсяг роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (52 найменування) та 15 додатків. Загальний обсяг роботи становить 98 сторінок. Основний зміст викладено на 93 сторінках. Робота містить 15 таблиці, 9 рисунків.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні основи бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з оплати праці»** розглянуто сутність витрат з економічної точки зору, трактування витрат відповідно до національних та міжнародних нормативно-правових документів, надано їх класифікацію за видами діяльності та за економічними елементами, проведено класифікацію витрат відповідно до управлінських потреб, наведено нормативно-правове регулювання організації обліку витрат з урахуванням національного законодавства, визначено умови визнання витрат відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» та Концептуальної основи фінансової звітності, представлено характеристику рахунків для відображення в обліку операційних витрат, розглянуто теоретичні аспекти обліку витрат, висвітлено проблемні аспекти управлінського обліку операційних витрат підприємницької діяльності, використання процесного підходу до організації бюджетування витрат із переорієнтацією його на досягнення стратегічних цілей, окреслено елементи облікової політики як інструмента управління витратами підприємства

У другому розділі **«Облік та контроль розрахунків з оплати праці на ат «ексімнафтопродукт»** надано загальну характеристику діяльності АТ

«ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ», наведено види діяльності, які зареєстровано Товариством; представлено основні етапи аналізу ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві, проведено аналіз динаміки показників фінансового стану АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ» за період 2018-2022р., аналіз структури фонду оплати праці, динаміки зміни фонду оплати праці за елементами виплат, аналіз показників використання фонду оплати праці, аналіз співвідношення продуктивності праці і середньої заробітної плати та використання фонду оплати праці робітників виробничої сфери; розкрито загальну організацію обліку та контролю розрахунків з оплати праці, наведено порядок документального оформлення з обліку праці у Товаристві, розкрито діючу систему аналітичного та синтетичного обліку розрахунків з оплати праці, формування облікових регістрів.

У третьому розділі **«Напрями удосконалення системи обліку і контролю розрахунків з оплати праці»** представлено організаційні основи та методику проведення контролю розрахунків з оплати праці, зазначено шляхи вдосконалення обліку та контролю розрахунків з оплати праці на досліджуваному підприємстві.

## ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі в результаті проведеного дослідження теорії та практики обліку і контролю розрахунків з оплати праці встановлено, що на АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ» в цілому облік і контроль здійснюється у відповідності з нормами КЗпП, Податковим кодексом України, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Законом України «Про оплату праці», Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, стандартами бухгалтерського обліку та іншими нормативно-правовими та законодавчими актами.

З метою визначення прав, обов'язків та відповідальності працівників, з одного боку, та акціонерів з іншого, в Товаристві укладено Колективний договір, строком дії на 2006-2011 роки. В колективному договорі узгоджено умови прийняття на роботу, форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних та гарантійних виплат.

АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ» розроблено та затверджено наказ «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику, робочий план рахунків бухгалтерського обліку та штатний розпис.

1 У результаті дослідження системи обліку розрахунків з оплати праці встановлено, що облік особового складу працівників організований на досить високому рівні, ведеться відділом обліку, аналізу, прогнозу та руху кадрів на підставі типових форм первинної облікової документації з обліку розрахунків з оплати праці, затверджених Наказом Держкомстату України від 05.12.2008 р. №489.

Нарахування заробітної плати працівникам здійснюється з використанням простої погодинної (окладної), погодинно-преміальної та відрядної систем оплати праці.

Облік розрахунків з оплати праці та відрахувань на соціальні заходи ведеться з використанням рахунків 9 класу «Витрати діяльності».

Основними недоліками, які були виявлені у бухгалтерському обліку, є:

1) використання в практичній роботі бухгалтерії наказу «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ» та відсутність в документі норми щодо регламентації форм і систем оплати праці, які застосовуються на підприємстві та порушення строків затвердження самого наказу;

2) створення документів у ручному режимі (зокрема, документи з кадрового обліку (алфавітна картка), схема посадових окладів);

3) відсутність графіків документообігу з нарахування і виплати заробітної плати у розрізі форм і систем оплати праці;

4) відсутність забезпечень на покриття умовних передбачуваних та умовних непередбачуваних зобов'язань, які бути наслідками трудових відносин.

У зв'язку з цим, вивчаючи особливості організації діючої системи обліку розрахунків з оплати праці на АТ «ЕКСІМЕАФТОПРОДУКТ», на наш погляд, доцільно запропонувати певні заходи, спрямовані на її вдосконалення.

Перш за все, з метою підвищення рівня організації облікової політики, рекомендуємо доповнити Наказ «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику пунктом 12.21.: «Нарахування заробітної плати працівникам здійснювати за такими формами оплати праці: погодинна (окладна), погодинно-преміальна, відрядна, відрядно-преміальна, акордна, індивідуальна, колективна. Вибір однієї із вище наведених форм оплати праці здійснюється відповідно до категорій працівників».

Беручи до уваги діючі протягом 2022 року розміри місячної мінімальної заробітної плати, пропонуємо внести зміни до порядку визначення посадових окладів «Схеми посадових окладів (тарифних ставок) працівників АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ». На наш погляд, це дасть змогу визначити зміну номінальних розмірів посадових окладів працівників Товариства, обумовлену поступовим ростом рівня МЗП. При цьому, з метою зменшення витрат часу працівників на здійснення відповідних розрахунків та підвищення їх

працездатності, формування Схеми посадових окладів рекомендується проводити в автоматизованому режимі в програмі «1С: Зарплата та управління персоналом 8.3.».

Для більш зручного і детального обліку працівників варто заповнювати алфавітні картки в автоматизованому режимі з використанням програми «1С: Зарплата та управління персоналом 8.3.».

З метою оптимізації маршрутів руху документів з оплати праці в АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ», пропонуємо використовувати наступні графіки документообігу:

- 1) графік документообігу з нарахування і виплати заробітної плати працівникам, які знаходяться на окладі у розрізі підрозділів;
- 2) графік документообігу з нарахування і виплати заробітної плати робітникам-відрядникам у розрізі підрозділів.

Враховуючи специфіку діяльності АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ» та відповідно до Колективного договору АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ», на наш погляд, доцільно рекомендувати створити такі умовні передбачувані забезпечення:

- забезпечення видатків за роботу у важких та шкідливих умовах;
- забезпечення видатків за роботу в особливо важких і шкідливих умовах.

В свою чергу, для покриття умовних непередбачуваних зобов'язань (надбавка за інтенсивність праці працівникам, зайнятих на роботах з ліквідації наслідків стихійних лих, надзвичайних ситуацій), вірогідність настання яких передбачити неможливо, рекомендуємо додатково створити забезпечення видатків за особливий характер роботи та інтенсивність праці.

Для отримання в бухгалтерському обліку більш детальної інформації щодо сум нарахувань та утримань рекомендуємо в програмі «1С: Зарплата та управління персоналом 8.3.» додатково формувати відомість аналітичного обліку розрахунків з єдиного соціального внеску.

Крім цього, вважаємо за доцільне рекомендувати внести додаткові реквізити до наступних документів у програмі «1С: Зарплата та управління персоналом 8.3.»:

1) до компоненти «Нарахування» передбачити іншу форму представлення з вказівкою загальної нарахованої суми відпускних, кореспондуючого рахунку, суми утримання ПДФО, військового збору та суми до виплати;

2) для розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності, у зв'язку з тим, що в вона розраховується за фактичну кількість відпрацьованих годин, передбачити здійснення розрахунку середньочасової заробітної плати, а також до компоненти «Розрахунок середнього заробітку» ввести додатковий реквізит «Мінімальна заробітна плата» (місячна та почасова), що дозволить врахувати розмір місячної і почасової мінімальної заробітної плати на момент настання страхового випадку при розрахунку середньочасової заробітної плати. Крім цього, для компоненти «Нарахування» передбачити іншу форму представлення



з занесенням загальної нарахованої суми лікарняних, кореспондуючого рахунку, суми утримання ПДФО, військового збору та суми до виплати.

Змінити і доповнити Робочий план рахунків підприємства новими рахунками та субрахунками: 479 «Забезпечення на покриття умовних передбачуваних та умовних непередбачуваних зобов'язань» (479.1 «Забезпечення видатків за роботу у важких та шкідливих умовах», 479.2 «Забезпечення видатків за роботу в особливо важких і шкідливих умовах», 479.3 «Забезпечення видатків за особливий характер роботи та інтенсивність праці»); 661.1 «Розрахунки за окладами і тарифами», 661.11 «Розрахунки за тарифними ставками і посадовими окладами», 661.12 «Зарплата за трудовою угодою», 661.14 «Зарплата працюючих за сумісництвом», 661.15 «Зарплата згідно з обов'язками особам, які є членами Наглядової ради або іншими пов'язаними особами»; 661.2 «Премії та заохочення», 661.3 «Інші заохочувальні та компенсаційні виплати»; 662.1 «Заборгованість перед працівниками по заробітній платі», 662.2 «Заборгованість з матеріальної допомоги непрацюючим пенсіонерам»; 663.1 «Оплата перших п'яти днів непрацездатності за рахунок коштів організації», 663.2 «Матеріальна допомога на лікування», 663.3 «Матеріальна допомога на поховання близьких родичів», 663.4 «Одноразова грошова допомога при припиненні трудового договору», 663.5 «Одноразова грошова допомога у зв'язку із виходом на пенсію, згідно з колдоговором», 663.6 «Інші соціальні пільги працівникам, у т.ч. речові подарунки».

Враховуючи норми діючого Закону України від 8.07.2010р. №2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», вважаємо за доцільне запропонувати удосконалити аналітичний облік за дебетом рахунку 471 «Забезпечення виплат відпусток» в розрізі підрозділів з урахуванням кодів витрат та відрахувань до ЄСВ.

Рекомендуємо, для обліку витрат з оплати праці використовувати рахунки 8 класу, то для більш детального уточнення сутності елементу «Витрати на оплату праці» з позицій їх відповідності вимогам МСБО 19 та з урахуванням норм трудового законодавства, внести певні зміни до Плану рахунків в частині виділення на рахунку 815 «Оплата іншого невідпрацьованого часу» виплат, які підлягають накопиченню та виплат, які не підлягають накопиченню, а також ввести до рахунку 810 «Витрати на оплату праці» додаткові субрахунки: 817 «Виплати при звільненні», 818 «Виплати після закінчення трудової діяльності», 819 «Виплати інструментами власного капіталу».

У процесі дослідження системи внутрішнього контролю було виявлено, що відповідні функції покладені на спеціальний відділ кадрів, який в процесі своєї діяльності підпорядковується безпосередньо головному бухгалтеру та Голові Правління.

Серед зовнішніх органів, які перевіряли АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ», можна виділити податкову інспекцію та аудиторську фірму ПП «АКФ «ЮГТ ПЛЮС». За даними зазначених зовнішніх перевірок діяльності АТ

«ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ» в частині розрахунків з оплати праці та ЄСВ, порушень не виявлено.

Основним недоліком, який був виявлений в процесі дослідження діючої системи внутрішнього контролю на підприємстві є відсутність окремого відділу контролю, тільки Аудиторського комітет, у складі якого відсутня посадова особи з перевірки розрахунків з оплати праці. У зв'язку з цим, було запропоновано удосконалити систему внутрішнього контролю шляхом документального закріплення обов'язків з проведення перевірки розрахунків з оплати праці та відрахувань на обов'язкове страхування, в посадовій інструкції окремої посадової особи-внутрішнього контролера. З нашої точки зору, це дасть можливість своєчасно ідентифікувати та ліквідувати можливі порушення, забезпечити правильність ведення обліку розрахунків з оплати праці.

Результати підготовчих процедур, тестів контролю, здійснених перевірок показників обліку виплат працівникам та підсумкові висновки доцільно оформляти відповідними робочими документами, у роботі рекомендовано під час перевірок використовувати наступні форми робочих документів: «Оцінка системи бухгалтерського обліку»; «План перевірки розрахунків з оплати праці та відрахувань на обов'язкове страхування»; «Програма перевірки розрахунків з оплати праці та відрахувань на обов'язкове страхування»; «Перевірка правильності документування особового складу працівників»; «Перевірка правильності визначення підсумків в таблиці обліку використання робочого часу»; «Перевірка правильності розрахунку суми відпускних»; «Перевірка правильності розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності»; «Перевірка відповідності даних Звіту з утримання та ЄСВ, Відомості аналітичного обліку розрахунків по єдиному соціальному внеску і даних обліку»; «Вибіркова перевірка правильності утримання ПДФО»,»; «Перевірка відповідності залишків у аналітичних і синтетичних регістрах з обліку розрахунків з оплати праці».

На АТ «ЕКСІМНАФТОПРОДУКТ» всі розрахунки з оплати праці та відрахувань єдиного соціального внеску першочергово здійснюються в програмі «1С: версія 7.7». Натомість, кадровий облік та облік робочого часу проводиться з використанням Excel. На наш погляд, це свідчить про те, що облік розрахунків з оплати праці частково автоматизований, так як програма не дозволяє сформувати інформацію в режимі первинні документи-звітність.

Таким чином, для більш зручного і ефективного обліку заробітної плати у автоматизованому режимі нами рекомендовано перехід на використання однієї програми «1С: Зарплата та управління персоналом 8.3». На наш погляд, налаштування даної програми, в частині формування повного комплексу обліку оплати праці дозволить спростити та прискорити сам процес обліку, скоротити витрати часу для виконання тих чи інших розрахунків і, як наслідок, підвищити продуктивність праці і результативність облікової роботи.

